

BÖCKER FÖR NATURVÄNNENS BOKHYLLA

I Svensk Naturs landskapserie ha hittills utkommit:

Natur på Gotland	Pris 15:—, inb. 20:—
Natur i Skåne	Pris 23:50, inb. 30:—
Natur i Närke	Pris 19:50, inb. 26:—

"Riktiga böcker, utmärkta svenska böcker, värda att äga ej blott för sin skönhets skull, lärorika, väckande och samtidigt roliga."

Prof. Carl Skottsberg i G. H. T.

Dagslåndan och dödgrävaren. Biologiska skisser av fil. dr Anton Jansson. Ill. av Erik Palmquist. Pris 15:75

"Kan läsas med behållning av både gammal och ung, av lekman och lärd".

Dag. Nyl.

Besök på Stora Karlsö av fil. mag. Ingemar Fröman. Rikt ill. Pris 3:—

"Idealisk turistguide".

Dag. Nyl.

Studies on Bats and Bat Parasites av fil. dr Olof Ryberg. Pris 30:—

Allt om fladdermöss.

Sveriges Natur 1947. Under medverkan av Sten Bergman, Bertil Hanström, Sven Hörstadius, Erik Rosenberg, P. O. Swanberg m. fl. Rikt ill. Pris 10:—

"De charmanter bildserierna förmågen förstummas man inför. En mera högklassig propaganda för förståelse av vår svenska naturs skönhetsvärden är knappast ens de högt värderade medarbetarnas pennor mäktiga"

Sk. Dagbl.

SVERIGES NATUR

Svenska Naturskyddsföreningens Tidskrift

Nr 6

1947

Årg. 38

Ansvarig utgivare: NILS DAHLBECK

Redaktion: KAI CURRY-LINDAHL och NILS DAHLBECK

Adress: Mäster Samuelsgatan 3^{III}, Stockholm. Tel. 210686, 106034. Postgiro nr 2166.

Utkommer med årsbok (nr 1) och minst 4 häften.

Prenumerationspris: 4:— kr. pr år, med årsbok 10:— kr.

Något om Sveriges vertebratfauna under 1947.

Av

KAI CURRY-LINDAHL.

Däggdjur.

Älgstammen tycks väl tåla den hårda beskattning, som ägt rum under senare år. Trots lokala variationer synes älgen i stort sett upprätthålla sitt antal och avkastningen har detta år gått kraftigt i höjden med enligt Domänstyrelsens preliminära siffror 12.748 skjutna djur, vilket är över 1.200 ex. mer än föregående år. 1946 års definitiva avskjutningssiffra är 11.518 älgar. De till Svenska Naturskyddsföreningen inkomna rapporterna tala om ökning på Öland, i Bohuslän, Södermanland, Medelpad, Jämtland, Västerbotten och Norrbotten; i Västergötland och Lappland har älgen ökat i vissa områden men minskat i andra; enbart negativa uppgifter ha inberättats från Småland. Tyvärr skjutas älgar alltjämt i stor skala under förbjuden tid i Norrland. Särskilt i Lappland omöjliggöres en effektiv tillväxt av älgstammen genom att stora delar av befolkningen visa så ringa respekt för jaktla-

gar och fredningsbestämmelser. Från detta landskap stamma ett 10-tal förslag om totalfridlysning av älg under 2—5 års tid.

Rådjurets ökning och spridning blir för varje år alltmer påtaglig. Från Småland, Östergötland, Södermanland, Värmland, Västmanland, Gästrikland, Medelpad och Jämtland omtalas ökad tillgång. I de båda sistnämnda landskapen har rådjuret bildat fasta stammar under senare tid; aklimatiseringen har skett snabbt och arten blir allt vanligare. Även i Lappland uppträda nu rådjur, och i år föreligger en rapport från Dorotea (C. B. GAUNITZ). — Avskjutningen under 1946 beräknas till omkring 13.300 djur (H. HAMILTON). — Tyvärr synes antalet vintertid av stövare rivna rådjur bli allt större. Det vore lyckligt om jägarna visade större hänsyn mot det vilda vid vinterns drevjakter med hög-benta, icke rådjursrena stövare.

Tack vare omdömesgill avjagning torde *kronhjort*-stammen i Skåne vara oförändrad (H. HAMILTON) (= ca 135 ex.). Om kronhjortens historia i Skåne har O. RAMÉL under året publicerat en översikt i »Natur i Skåne». — Även *dovhjortens* numerär är konstant. Avskjutningen under 1946 uppgick till omkring 200 djur, varav hälften kommer på Skånes lott (HAMILTON). Stammen i Närke beräknas till »några hundra djur» (H. DIEDEN, »Natur i Närke»).

Vildsvinen på Linderödsåsen i Skåne läto i början av året mycket tala om sig. Dessa djur hade ursprungligen haft sitt tillhåll i en inhägnad djurpark på Borrestad men blevo till följd av ett nidingdåd utsläppta. Detta hände 1942. I frihet ha vildsvinen förökat sig och även fått avkomma med tamsvin. Klagomålen över djurens skadegörelse på växande gröda blevo för varje år allt större. Kungl. Maj:t ansåg sig slutligen tvingad till ett formellt utrotningskrig mot vildsvinen. Detta tog sin början den 3 jan. och pågick under tre månader med hjälp av 22 heltidsanställda jägare jämte annat folk, vilka under denna tid för en kostnad av 35.530 kronor lyckades nedlägga 29 vildsvin.

Från Värmland meddelas att *båvern* nu finns på bl. a. följande platser: med flera par i St. Ullen, Gustaf Adolfs s:n; i Svartån (flera par) och Alstern, Brattfors s:n; i Lidsjön, Sunnemo s:n, och Vingängsjön, Dalby s:n (B. ÖSTERLÖF). Som meddelades i föregående års översikt har bäverstammen i Svartälven spritt sig till bivattnet Igelälven i Värmland och arten finns nu även uppe i

Tellbergssjön, Sävsnäs s:n, Dalarna (E. RÅDBERG). Om bäverstammens utveckling i Kilsbergen, Närke, under senare år har C. FRIES lämnat en översikt i »Natur i Närke». Antalet bävrar i Närke beräknas f. n. till ca 25 ex. (H. DIEDEN, »Natur i Närke»).

Skogsharen har i flera landskap under året varit utsatt för sjukdomar, och minskning förtäljes från Värmland, Dalarna, Medelpad och Jämtland. I Småland har stammen hållit sig väl uppe i flertalet trakter, medan den synes ha ökat i sydvästra och minskat i sydöstra delen av provinsen. Enbart ökning berättas från Halland, Bohuslän, Västergötland och Östergötland. — *Fältharen* rapporteras öka på Gotland, i Närke och Uppland, medan det från Västergötland inkommit såväl positiva som negativa uppgifter. Våra sagesmän i Skåne och Småland omtala minskning. Svenska Jägarförbundet uppger dessutom tillbakagång i Västmanland. — *Vildkaninen* förorsakades svåra förluster på grund av den hårda vintern, men stammen repade sig snabbt under sommarens lopp. Avskjutningen under jaktåret 1946—47 uppgick till ca 92.000 ex. (1945—46: 181.000 ex.) (H. HAMILTON).

Den sällan observerade *skogslemmeln* har iakttagits i Svegs s:n, Hälsingland (B. WITT-STRÖMER). — *Bushusen*, som i Sverige tidigare endast var känd från Jämtland, har anträffats i trakten av Säter, Dalarna (E. BENGTSSON).

Under en följd av år har *ekorren* varit på stark frammarsch, men i år tala samtliga inkomna uppgifter om tillbakagång. Särskilt tycks detta gälla för Småland, Värmland, Dalarna, Gästrikland, Hälsingland, Medelpad, Angermanland och Jämtland. På sina ställen har det rört sig om formlig massdöd. KARL BORG (Svensk Jakt), som undersökt ett antal till Svenska Jägarförbundets Viltundersökning inkomna djur, förmodar att den stora dödligheten har berott på foderbrist och olämplig föda, vilket i sin tur haft till följd nedsatt motståndskraft mot inälvparasiter.

Igelkotten led svårt av den hårda vintern 1946—47 och uppges från flertalet håll ha gått starkt tillbaka. Lokal ökning omtalas dock från Tyringe i norra Skåne (HILBERT OLSSON), från Högsrums s:n, Öland (S. ELVIUS), från Våmb i Västergötland (F. FOGSTRÖM) och från Indal, Liden och Sättna s:r i Medelpad (T. STRÖMER); de senare utgöra intressanta nordliga lokaler. På Åsphen i Upplands skärgård har igelkotten varit utdöd sedan de kalla

vintrarna 1942—44 (E. MALM). En svag stam har klarat den senaste vintern i Järbotrakten, Gästrikland, (J. JÄRBJING). Nordliga förekomster för igelkott äro Strömsbruk, Hälsingland (L. SVENSSON), Härnösandsstrakten, Ångermanland (E. H. SELANDER), Bisfors (T. PALM) och Hålland (C. B. GAUNITZ) i Jämtland, samt Dorotea i södra Lappland (GAUNITZ). T. HALLENBERG har i Hallands Natur 1947 meddelat en rad halländska lokaler.

Fladdermössens förekomst och utbredning i Sverige ha hittills varit föga kända. O. RYBERG har under året publicerat sitt stora på mångåriga undersökningar baserade material i en gradualavhandling. »Studies on Bats and Bat Parasites». För de svenska fladdermössens utbredning redogör samme författare även i det i år utkomna verket »Natur i Skåne».

Björnens vandringar ned till skogslandet har även i år varit ett framträdande drag i uppgifterna om detta djur. I delar av Lapplands och Norrbottens skogstrakter synes arten ha ökat, vilket torde vara lika med att invandring skett. Detta har exempelvis varit fallet i Nuortikons bevakningsområde i Råneträskets revir, Lappland (G. BREDHE) och i Tärändö s:n, Norrbotten (A. OLSSON). En del av de i pressen synliga björnuppgifterna från Dalarna få tillskrivas järven (se nedan om detta djur). Från norra Värmland rapporteras två björnar, varav den ena torde ha varit en årsunge (K. H. JEHNICH).

Föregående år meddelades som preliminär avskjutningssiffra för 1946 3 björnar. Den definitiva siffran är enligt Domänstyrelsen 22 ex., varav 18 i Norrbottens län, 3 i Västerbottens och 1 i Jämtlands län. Av årets avskjutning ha till domänverket hittills blott några få ex. rapporterats. De ord, som i 1946 års översikt yttrades om björnavjagningen gälla tyvärr alltså, och Svenska Jägareförbundet betecknar i sin årsredogörelse denna jakt som hänsynslös. — F. EBELING har i årsboken av Sveriges Natur givit en utförlig analys av rovdjursfrågan, där björn, varg, lo och järv behandlas.

Vargens nedgång fortsätter, och 1946 fälldes enligt Domänstyrelsen 14 ex., vilka samtliga stamma från Norrbottens län. — *Fjällräststammen* visar trots totalfredningen ingen egentlig ökning, vilket till stor del torde bero av illegal jakt. — *Räven* förekommer med god tillgång över hela landet och rapporteras ha ökat i Östergötland, Södermanland, Dalarna, Hälsingland och framför allt i

Lappland, varifrån ett mycket stort antal brev vittna därom. På Gotland uppges tillbakagång, vilket Svenska Jägareförbundet även meddelar från Gästrikland och Jämtland.

Lostammen i södra Sverige är alltså en realitet och dess centrum tycks vara södra Småland, där arten i år bl. a. uppträtt i socknarna Berga, Skatelöv och Virestad (A. EKLUNDH). Lo har under året uppträtt vid Kopparberg i Västmanland (H. SWEDERTS) och vid Avesta i Dalarna (P.-O. LINDAHL). Under 1946 fälldes enligt Domänstyrelsen 23 loar, fördelade med 7 i Norrbotten, 8 i Västerbotten, 7 i Jämtlands och 1 i Västernorrlands län.

Grävelingen uppges öka i Blekinge, Södermanland, Västmanland och Jämtland men minska i Hälsingland och Ångermanland.

Uttorns tillgång anges vara »mindre god eller ringa i alla län med undantag för Göteborgs och Bohus, norra Älvsborgs samt Jämtlands län där god förekomst anmäles» (H. HAMILTON). I de till denna översikt inkomna rapporterna talas om ökning i norra Skåne (G. ISAKSON), i Bohuslän (A. EHRENZ), där uttern förmodligen till följd av den hårda vintern sökt sig från inlandsvattnen till kustbandet, och i Västmanland (S. ELVIUS, A. SUNDELL). Från trakten av Koppom i Värmland har arten minskat (T. GARDELL). — Avskjutningen beräknas under jaktåret 1946—47 till 1.300 uttrar (Svenska Jägareförbundet).

Järv har under året observerats så långt söderut som i Dalarna (B. LUNDGREN), i Gustaf-Adolfs s:n, Värmland, där ett ex. den 6/3 hade gått rakt österut km efter km (B. ÖSTERLÖF), i Närke (H. DIEDEN), Östergötland (O. EDLUND, Svensk Jakt) och Västergötland (Svensk Jakt). I Östergötland har det förmodligen rört sig om tvenne djur, vilka spårats på olika platser i Boxholmstrakten, men ingenstädes har man efter järvarnas väg funnit lämningar av »dödade tamdjur såsom höns och kattor. Ej heller har någon funnit rester efter t. ex. rådjur eller hare fastän tillgången på dessa är god» (EDLUND, Svensk Jakt). Dessa erfarenheter av järvens levnadssätt och frånvaron av skadegörelse stämmer väl överens med förhållandena under vintern, våren, sommaren och hösten 1931, då en hane uppehöll sig i Södermanland och Uppland utan att försaka några som helst klagomål från höns- och kreatursägare samt jaktvårdare. Det är ju märkligt, att järven visar sig så harmlös, när han uppträder i de relativt tätt bebyggda Svea- och Götaland, men så fruktansvärt skadegörande — som

han påstås vara — när han vistas i de ödemarker han delar med lapparna! — Enligt Domänstyrelsen skötes under 1946 46 järv, varav 16 utgjordes av ungar. Djuren fördela sig med 33 i Norrbottens, och 13 i Jämtlands län. Genom att det i Norge utbetalas mycket höga skottpengar för järv, ha förmodligen åtskilliga i Sverige nedlagda djur redovisats på andra sidan riksgränsen och sålunda ej kommit med i ovanstående siffra.

Mården uppges öka i Skåne och Jämtland (H. HAMILTON) men minska i Dalsland och Södermanland (HAMILTON) samt Värmland (T. GARDELL) och Uppland (L. LILJEFORS, G. NAUCKHOFF, B. TÅGSTRÖM). Uppsala Läns Jaktvårdsförening har begärt fredning under tre år. Över nästan hela landet tycks mårdstammen vara klen. På mellersta Öland träffas »en och annan mård» (S. ELVIUS); från Småland äro uppgifterna mycket varierande: stammen synes vara störst i södra delen av landskapet för att successivt minska norrut; rapporterna från flertalet andra landskap tyda på ytterst ringa tillgång. Avskjutningen har nog under senare år varit i kraftigaste laget — under jakttiden i januari beräknas enligt Svenska Jägarförbundet ca 700 mårdar ha dödats — och från många håll påpekats behovet av fridlysning.

Minken börjar bli ett allt svårare problem för viltvården. Arten ökar mycket snabbt och påspädning sker dessutom av rymlingar från de många farmarna runt om i landet. Minken visar dessutom en förvånansvärd anpassning och tycks i vilt tillstånd väl tåla även de hårdaste vintrar. Artens härjningar bland det småvilda börjar göra sig alltmer märkbar, och mycket som beskyllles uttern har troligtvis haft minken till upphovsman. Särskilt i Jämtland visar minken en kraftig ökning (H. HAMILTON, N. NILSSON, T. PALM), och där beräknas fångsten till omkring 700 ex., vilket blott med 300 understiger fångstsiffran för hela landet (HAMILTON). Svenska Jägarförbundet framhåller att minken även ökat i Västergötland, Södermanland, Värmland, Närke, Västmanland och Dalarna. Fortsätter detta för Sverige främmande faunaelements ökning i samma takt, kommer det förmodligen att betyda lokala katastrofer för åtskilliga småviltstammar.

Enligt Domänstyrelsen skötes under 1946 783 gråsälar, 1.016 vikare och 88 knubbsälar. 1945 års siffror voro resp. 625, 1.171 och 80. Summa sälar 1946: 1.887 ex. (1945: 1.856 ex.).

Fåglar.

Beträffande detaljerade upplysningar om märkligare fynd och häckningsförekomster hänvisas till de båda specialtidsskrifterna Fauna och Flora och Vår Fågelvärld. Här beröras endast de ur naturskyddssynpunkt kritiska fåglarna och lämnas en summarisk översikt av inkomna rapporter om totalfredade och sällsynta arters förekomst under året samt om stammarna ökat resp. minskat.

Ny fågel i svensk fauna.

Sumpsångaren (Locustella luscinioides), tidigare ej funnen i Norden, anträffades vid Hammarsjön i Skåne den 12/6 (Y. MELANDER, Fauna och Flora).

Det har länge varit känt, att järpen i Sverige förekommer i tvenne typer, en ljusare form i landets norra delar och en mörkare i de sydliga. F. SALOMONSEN (Dansk Ornithologisk Förenings Tidskrift) har på basis av ett stort material nybeskrivit underarten *Tetrastes bonasia griseonota*. Denna den nordliga järpens utbredningsområde är Västerbotten, Norrbotten och Lappland, hela Finland och förmodligen det nordligaste Norge. Järparna i södra Norrland äro något mörkare men stå dock närmast formen *griseonota*. I Mellansverige och söder ut i landet uppträder den sydliga järpen, LINNÉ's *T. bonasia*.

Förändringar i utbredning och individualitet.

I södra Småland är korpen utsatt för stark decimering, men stammen tycks ändå bibehålla sitt antal (J. BROMHÉN, G. SANDGREN), vid sjön Unnen i Odensjö s:n i samma landskap har arten häckat efter många års frånvaro (G. INGMAN), men i Grännatrakten är den numera praktiskt taget obefintlig (J. SJÖQUIST); en häckplats vid Ramnaslätt nära Borås (Västergötland) har blivit plundrad på ägg, och fåglarna ha skjutits (K. HALL); i norra Hälsinglands kustland har arten i år blivit bofast (L. SVENSSON); tre reden ha även i år varit bebodda i Offerdals s:n i Jämtland (R. WREDHAMMAR), och inom ett område på en kvadratmil vid Storlien i samma landskap häcka regelbundet fyra par (E. SJÖQVIST); från Ångermanland meddelas en häckplats på Härnön (E. H. SELANDER). — Folkskollärare ARNE BLOMGREN, Harads, som är sysselsatt med en undersökning om korpen, mottager tacksamt alla meddelanden om denna fågel.

Trots det krig, som pågår mot den *grå kråkan*, visar hon ökning i många landsdelar. Kråkans frammarsch beror av många orsaker. En av dem torde vara att hennes naturliga fiender, berguven och duvhöken, numera genom ytterligt försvagade stammar ej utgöra någon större decimerande faktor. — En *råka* iakttogs i aug. i Sunne, Värmland (B. ÖSTERLÖF), en ovanlig lokal för denna art. — *Lavskrikan* betecknas som tämligen allmän i norra Värmland (ÖSTERLÖF) och har även i år förekommit i Järbo s:n i Gästrikland (J. JÄRNING).

Om *hämplingens* förekomst under de senaste decennierna har S. DURANGO lämnat en redogörelse i Svensk Faunistisk Revy.

En sjungande *trädläcka* hördes våren 1946 i Järbo s:n, Gästrikland; 1947 funnos där tre ex. (J. JÄRNING), varför en nykolonisering tydligen ägt rum på denna för arten nya och nordliga lokal. — För en undersökning om de nordliga och sydliga *gulärter*asernas utbredning böra uppgifter sändas till fil. mag. ARNE KLEMENTSON, Kil.

Trädkryparen har ökat i nordvästra Gästrikland (J. JÄRNING) men avtagit i södra Småland (J. BROMHN, G. SANDGREN). I Råneåtrakten, Norrbotten, en nordlig lokal, ha två bofynd gjorts (S. BYSTRÖM, Norrbottens Natur). Alla meddelanden om denna fågel mottagas tacksamt av folkskollärare STEFRID DURANGO, Täby. — *Blåmesen* tycks vara stadd på spridning i Jämtland (H. ENGBAHL, O. SUNDIN). — *Stjårtmesen* synes lokalt ha drabbats av den svåra vintern och rapporteras ha minskat i såväl norra Skåne (HILBERT OLSSON) som i Borås- (K. HALL) och Alingsås-trakterna (HARALD OLSSON) i Västergötland, medan ökning inberäknas från Tranås trakten i Småland—Östergötland (P.-A. HELLQUIST), i Sunnebo s:n, Värmland (L. HOLMBERG), i nordvästra Gästrikland (J. JÄRNING) och i Jämtland (ENGBAHL).

Törnskatan har ökat i sydvästra Småland (I. CHRISTOFFERSSON, L. WILLIAMS), och i norra Södertörn, Södermanland (förf.) men minskat i Sunnemostrakten i Värmland (L. HOLMBERG); i landskapets södra delar upp till i höjd med Brattfors—Molkom betecknas arten som »tämligen allmän» (B. ÖSTERLÖF). Uppgifter om iakttagelser av törnskatan böra insändas till folkskollärare SIGFRID DURANGO, Täby. — Ett nordligt fynd av *svartvit flugsnappare* gjordes i juni vid Påltsastugan i Könkämädalen, Torne lappmark (S. LUNDGREN, Norrbottens Natur). — Liksom förhållandet var

med stjårtmesen har även *kungsfågeln* lokalt decimerats av den stränga vintern, ehuru förmodligen i mindre utsträckning, eftersom arten delvis är flyttfågel. Från norra Skåne (HILBERT OLSSON), södra Västergötland (K. HALL) och östra Värmland (E. RÅDBERG) omtalas minskning, medan det från norra Uppland (L. LILJEFORS, B. TÄGTSTRÖM) och nordvästra Gästrikland (J. JÄRNING) inberäknas om ökning.

Grönsångaren ökar i Göteborgs omgivningar (J. LINDNER); i delar av Värmland är han tämligen allmänt häckande (B. ÖSTERLÖF); i Jämtland har han visat sig »rätt allmänt» inom Nälden och i Offerdals fjällområde (R. WREDHAMMAR), samt vid Hallen sågs i juli en ungfågel (H. ENGBAHL). — *Bastardnäktergalen* uppges vara på tillbakagång i Göteborgstrakten (LINDNER); nya lokaler utgöra i Uppland Skabbholmen vid Lidö och ön Asken i Rådmansö s:n (C. F. LUNDEVAL); i Värmland Vänerområdet (ÖSTERLÖF) samt Silvergruvan, Hällefors s:n, och Fredriksberg, Sävsnäs s:n (E. RÅDBERG), och i Jämtland Storsjöns västra strand (ENGBAHL).

Rödvingetrasten häckar rikligt i Uddeholmstrakten, Värmland (B. ÖSTERLÖF) och sedan två år i Ransäter i samma landskap (N. G. LUNDSTRÖM). — *Koltrasten* har numera säkra häcklokaler vid Nälden och inom Offerdals bergsområden i Jämtland (R. WREDHAMMAR).

Näktergalen har i Halland visat en tydlig tendens till spridning norrut och har sålunda hörts på ett flertal platser i trakten av Falkenberg, nordligast vid Fors, Alfshögs s:n (H. HERRLIN); i Eftra s:n var arten i sommar »påfallande allmän» med sjungande hanar i Stensjö, Kvarntorp (6 ex.) och L. Åskered (A. KLEMENTSON). I trakten av Stegeborg i Östergötland funnos 1946 »ca 8 bon», och längs Slätbaken är arten »rätt vanlig» (R. DANIELSSON). I Södermanland har fågeln i år uppträtt vid Mariefred (R. RAHMQUIST) och vid Ågestasjön i Södertörn (förf.).

En *gröngöling* har iakttagits vid flera tillfällen vid Indal i Jämtland (T. STRÖMER), en nordlig lokal; *större hackspett*, *treårig hackspett* och *spillkråka* ha ökat »alldeles påfallande» i Västerbotten (F. EBELING); *gökhytan* rapporteras ha minskat i nordvästra Gästrikland (J. JÄRNING).

Hökuggla och *slaguggla* rapporteras från norra Värmland (B. ÖSTERLÖF); *pärugglan* har i år häckat i Södertörn strax S om

Stockholm (A. LARSSON): *hornugglan* hade 1946 bo vid Svartbyn i Norrbotten (O. MOBERG), en nordlig fyndort; *jordugglan* har i år förekommit med flera par vid Hornborgasjön (P. O. SWANBERG).

Från jaktvårdshåll i Västergötland har påståtts att *ormvråken* ökat i Skaraborgs län. P. O. SWANBERG har varit vänlig att fråga fyra fågeliakttagare i länet om deras uppfattning här om. Det visar sig, att två av dessa, O. JERN och N. G. KARVIK, ej kunnat märka någon ökning, den senare skulle t. o. m. hellre vilja tala om minskning. För egen del har SWANBERG ej märkt någon ändring i antalet ormvråkar. De två återstående tillfrågade, S. FREDRIKSSON och H. SÖDERBERG ha svarat, att de «kanske» sett fler vråkar än vanligt sistlidna sommar. — Inte från något landskap har det i år kommit någon uppgift om ökning men väl om tillbakagång. Som vanligt inberättas från flera håll, att åtskilliga ormvråkar blivit skjutna i tron, att det varit duvhökar.

Grå häger säges öka i nordöstra Skåne (G. ISAKSON), i Småland (P. GRAHNQVIST, L. WILLIAMS) och i nordvästra Västergötland (O. F. AARÖE). Vid Långhalsen i Södermanland finns numera en koloni (KLERCK genom B. AF BURÉN). — T. MALMBERG har i Vår Fågelvärld lämnat en utredning om hägern och fisket, vari motbevisas åtskilliga av de anklagelser, som riktats mot denna fågel. — *Sädgåsen* har iakttagits med ungar inom sitt gamla häckningsområde i Färila s:n, Hälsingland (B. WITT-STRÖMER).

Gräsanden led liksom så många andra andfåglar svårt av den hårda vintern som försakade stammen väsentliga förluster. Särskilt synes detta ha förnummits på häckplatserna i Småland, Uppland, Värmland, Medelpad, Norrbotten och Lappland att döma av en rad uppgifter från dessa landskap. — *Årtan*, som är en långväga flyttare med vinterkvarter i Afrika, har ej lidit men av den europeiska vintern utan i stället företett en delvis invasionsartad ökning på för arten lämpliga lokaler. Artans frammarsch meddelas bl. a. från Uppland (L. LILJEFORS), i Hedemora och Dala-Husby s:r i Dalarna (J. PALM) och i Norrbotten (G. LILJESTRÖM, O. MOBERG). Meddelanden om iakttagelser av denna art böra sändas till docent GUNNAR SVÄRDSON, Traneberg. — *Skedanden* har under de senaste fem åren invandrat i Halland, och en fast stam finnes nu i en havsvik vid Väröbacka, där häckning konstaterats (H. HERRLIN). Tidigare var blott en häckplats känd från detta landskap. Skedanden har i sommar uppehållit sig och

antagligen häckat i sjön Hovran, Dalarna (PALM), från vilken provins arten tidigare icke varit känd som bofast. I Norrbotten har fågeln ökat på en del lokaler men minskat på andra (LILJESTRÖM, MOBERG). — *Brunanden* berättas ha minskat i Uppland (LILJEFORS) och i Norrbotten (MOBERG). — Även många *knipor* ledo kölldöden under vintern, och stammen har minskat betydligt, vilket bl. a. meddelas från södra Småland (J. BROMIHN, A. EKLUNDH, G. SANDGREN), Uppland (LILJEFORS), Värmland (L. HOLMBERG), Medelpad (T. ALLEGÅRD) och Norrbotten samt norra Lappland (S. W. EKMAN). — *Ejdern* har minskat kraftigt på Stora Karlsö vid Gotland, där i år endast 15 bon anträffats (J. NORDSTRÖM), medan hon ökat i Bohuslän (EHRENZ). — *Storseraken* rapporteras ha decimerats betydligt i södra Småland (BROMIHN, EKLUNDH, SANDGREN) och i mellersta Värmland (HOLMBERG).

Skäggdoppingen har ökat i delar av Upplands skärgård (E. MALM) och börjat uppträda i Sunnemo s:n i Värmland (L. HOLMBERG) samt häckar med en liten koloni i Näsbyggesjön vid Storvik i Gästrikland (J. JÄRBBING).

Ringduvan har tilltagit i antal i nordvästra Småland (T. JOHANSSON), i Södermanland (B. AF BURÉN, förf.) och i Roslagen (E. MALM), men gått tillbaka i Bodentrakten, Norrbotten (O. MOBERG). — *Stogsduvan* företer minskning i Småland (J. BROMIHN, T. JOHANSSON, G. SANDGREN), och i Roslagen, Uppland (MALM) men ökning på Gotland (C. KLINT).

Storspovens frammarsch fortskrider, och arten rapporteras som allmän inom Brattfors, Fernebo, Våse, Långsund, Kroppa, Varnum, Visnum, Gillberga, Långserud, Dömle och Sunne s:r i Värmland (B. ÖSTERLÖF). I södra Västmanland och södra Dalarna (särskilt St. Skedvi s:n) har denna fågel ökat betydligt (S. ELVIUS). — *Morkullan* visar minskad tillgång i södra Småland (A. EKLUNDH), i Nälentrakten i Jämtland (N. NILSSON) och i Västernorrbottnen (F. EBELING). Från många håll framföras önskemål om värjaktens slopande.

Labben har i sommar häckat med tre par på Danskären i Gryts s:n, Östergötland (H. GRÄSLUND), vilket är den sydligaste boplatsten på ostkusten. — *Skrattmåscens* koloni i sjön Steningen i södra Småland räknar nu 90-talet par (J. BROMIHN, G. SANDGREN). Arten har även ökat i norra Södertörn, Södermanland (förf.) och

i Roslagen, Uppland (E. MALM), men från Vissjön i Smålands sydvästra hörn, där arten tidigare haft en stationär koloni, har den försvunnit (L. WILLIAMS). Från Värmland rapporteras skrattnåsen observerad vid Norra och Södra Hyn samt på Hammarön vid Karlstad (B. ÖSTERLÖF). Uppgifter om nya boplatser och förändringar i gamla skrattnåskolonier böra sändas till amanuens Ulf BERGSTRÖM, Vertebratavdelningen, Naturhistoriska Riksmuseet, Stockholm 50. — *Gråtruten* har även i år häckat i Näddsjön, Jämtland (R. WREDHAMMAR).

Vattenrallen har i sommar iakttagits i sjön Bunn, Småland (J. SJÖQVIST), från vilket landskap icke så många fyndorter äro kända. I Dannemoratrakten, Uppland, har arten minskat (L. LILJEFORS). — *Solhönan* led svåra förluster under vintern och har gått starkt tillbaka inom stora delar av landet.

Dalripan har observerats i Dalby sn i norra Värmland (B. ÖSTERLÖF). — Skogsfågelsituationen synes bli mer prekär för varje år, även om en del stammar lokalt synas ha visat bättre tillgång än vanligt. Inkomna rapporter tala i stort sett genomgående om en nedgång av *tjädernas* numerär. Enbart negativa meddelanden ha lämnats från Södermanland, Västerbotten, Norrbotten och Lappland, medan det i mängder av dystra rapporter från Småland, Värmland, Uppland, Medelpad och Jämtland dock förekommer en och annan ljusglimt med lokal ökning. I övriga landskap synes i stort sett status quo råda, vilket är lika med ringa förekomst. — Om *orren* ha ytterst varierande uppgifter inkommit; i vissa landskap kan han visa ökning i en socken men minskning i en grannsocken. Flertalet meddelanden vittna emellertid om tydlig tillbakagång och framför allt synes detta vara fallet i Västergötland, Södermanland, Värmland, Dalarna, Västerbotten, Norrbotten och Lappland. Från Småland förtäljes om översvägande nedgång med en och annan lokal ökning, detta gäller även Uppland och Medelpad. Från Gotland, Dalsland och Jämtland översväga överraskande nog de positiva meddelandena ehuru med knapp majoritet. — *Järpen* är i jämförelse med tjäder och orre ett relativt glädjeämne. Stammen rapporteras ha ökat i Småland, Dalsland, Östergötland, Närke, Västmanland, Uppland och Jämtland. Från Medelpad inberättas såväl om frammarsch som tillbakagång, medan det från Västerbotten, Norrbotten och Lappland ha inkommit uppgifter, som ensidigt tyda på minskning.

Hur stort intresset är för vår skogsfågelstam, avspeglas tydligt av mängden i de till denna översikt inkomna breven, som beröra tjäder, orre och järpe. Fridlysning av skogsfågeln från ett upp till fem år föreslås från många håll av representanter i samtliga landskap utom Skåne, Blekinge och Öland. En fridlysning på ett par års tid vore värdefull som experiment, ty en varje år återkommande proportionsvis kraftig avskjutning av en tynande stam måste vara av ondo.

Rapphönan säges ha ökat i Östergötland, Närke, Västmanland och Uppland; från Gotland föreligga uppgifter om såväl ökning som minskning, medan det senare enbart synes vara fallet i Småland och Södermanland. I Norrbotten ha rapphöns under vintern observerats i Tornedalen från Haparanda till Juoksengi (G. LILJESTRÖM). Från Skåne föreslår M. U. KALLING fridlysning under några år, vilket även önskas från västgötahall.

»Kritiska» och sällsynta fåglar.

Med »kritiska» avses sådana icke totalfredade fåglar, vilkas existens i vårt land av olika faktorer är mer eller mindre hotad.

Sju *tofslärkor*, en sydlig art, uppehöllo sig i Källby, Västergötland, den 12/3 (R. SÖDERBERG). — *Gråärnan* synes detta år icke ha häckat på sin lokal vid Bankeryd i Småland (J. LUND).

Förutom i Krankesjön och Yddingen häckar *trastsångaren* nu även i Snogeholmssjön i Skåne (G. NORDQVIST och G. RUDEBECK. »Natur i Skåne»).

Gärdsmygstammen som led svårt av de kalla vintrarna 1940—42, utsattes ånyo för en hård påfrestning under den senaste vintern. I Nordskåne, där stjärtmes och kungsfågel blevo illa åtgångna (jfr ovan), har gärdsmygen emellertid hållit sin numerär (HILBERT OLSSON), och i södra Småland har han t. o. m. ökat (J. BROMIH. G. SANDGREN), men i sydvästra Småland (I. CHRISTOFFERSSON) och i södra Västergötland (K. HALL, HARALD OLSSON) har arten dock minskat starkt, i Södertörn, Södermanland, är den sedan 1940—42 en sällsynthet, även om en svag ökning kan förmärkas (förf.); sammalunda är förhållandet i Uppland (L. LILJEFORS) och i östra Värmland (E. RÅDBERG), även i flera andra delar av sistnämnda landskap har fågeln minskat (B. ÖSTERLÖF). Från nordvästra Gästrikland resp. södra Jämtland rapporteras ett iakttaget ex (J. JÄRNING resp. H. ENGBAHL).

Mellanspetten, som har sin huvudsakliga utbredning i Skåne och Blekinge, anträffades den 1/1 vid Sturefors i Östergötland (B. WAHLIN, Fauna och Flora) och ett par gånger i aug. i Sunnemo s:n i Värmland (E. HOLMSTRÖM).

Inventeringen av *berguener*, som nu pågått i flera år, har tyvärr ännu icke kunnat göras definitivt klar, bl. a. beroende på svårigheterna att få de många inkomna uppgifterna mer noggrant preciserade och verifierade. Emellertid hoppas vi att få materialet färdigarbetat under loppet av 1948. Uppgifter om berguvförekomster, såväl gamla som nya, mottagas alltiämt tacksamt av förf. under adress: Mäster Samuelsgatan 3, Stockholm.

Om *pilgrimsfalken* meddelas: Efter flera års bortovaro har han åter häckat vid Finja i Skåne (J. TAGE-HANSEN); han är nu totalt försvunnen från de båda boplatserna i Lagaåns raviner i sydvästra Småland — östra Halland (L. WILLIAMS); han häckar vid Sommen, Östergötland (P.-A. HELLQUIST); i Sunnemo, Ekshärad och Brattfors s:r i Värmland (B. ÖSTERLÖF); på häckplatsen i Falkberget i Södertäljetrakten har han i år uteblivit (B. FAHLGREN); sedan tre år har han bott vid Wirsbo i Västmanland (B. LAGERCRANTZ); häckning förekommer även i Järbo s:n i Gästrikland (J. JÄRBERG) och på tre ställen inom Offerdal i Jämtland (R. WREDHAMMAR). — T. LINDQUIST har i Sveriges Natur publicerat en utredning om pilgrimsfalken och bredduvsporten, varvid en karta visande pilgrimsfalkbeståndets ungefärliga fördelning i riket offentliggjorts. — Många bon bli tyvärr plundrade och fåglarna ofta skjutna, vilket inberättas från flera landskap.

»Med en viss försiktighet kan man nog också tala om en svag förbättring av *duvhökens* häckningsbetingelser» (sydvästra Småland, L. WILLIAMS) lyder den enda positiva uppgiften av 55, som beröra denna arts frekvens. Av övriga rapporter göras här några utdrag vilka tala för sig själva: »Duvhöken lyser fortfarande med sin bortovaro i skogarna» (norra Skåne, HILBERT OLSSON); »Häckning torde icke ha förekommit» (södra Småland, A. EKLUNDH); »Duvhöken är fortfarande på retur» (västra Småland, I. CHRISTOFFERSSON); »Duvhöken kan betraktas som sällsynt, ja kanske ytterst sällsynt» (norra Småland, P.-A. HELLQUIST); »Avskaffa skottpengar på duvhök» (norra Småland, J. SJÖQUIST); »Många av fjolårets bebodda bon voro i år tomma» (Värmland, B. ÖSTERLÖF); »F. ö. har duvhöken blivit en sällsynthet och behöver skydd» (Värmland,

H. FOOGDE); »Häckande duvhök blir allt sällsyntare» (Närke, N. ECKERBOM); »Duvhöken utrotad» (Upplands skärgård, E. MALM); »Är ej ofta synlig numera» (Gästrikland, J. JÄRBERG); »Hur skulle det vara att totalfridlysa duvhök, medan ännu något enkla exemplar finnes kvar?» (Hälsingland, L. SVENSSON). — Kriget mot duvhöken fortsätter alltiämt med alla medel från jägarehåll. Det är förstaeligt att raphöns- och fasanutplantare reagera, när vinterhökar plocka bort deras fåglar, men det är oförståeligt hur dessa män bete sig, när de fylla i jaktvårdsföreningsformulär för vilttillgången. För Syd- och Mellansveriges del kunna jägarnas frekvensuppgifter för duvhök icke gälla det häckande beståndet utan torde i stället mycket ofta grunda sig på tillfälligt vinterbesökande duvhökar — eller under sommaren förväxling med ornnräk, vilket bevisligen sker synnerligen ofta; och som bekant är vråken en fågel, som både syns och hörs väl, varför den lätt hamnar i protokollet, men tyvärr ofta under namnet duvhök. — Slopandet av skottpengar för duvhök är ett minimikrav från naturskyddets sida.

Snögåsen uppges ha iakttagits i närheten av Karlstad (H. FOOGDE). Denna art har ej tidigare med absolut visshet träffats i vårt land.

Den *svarthalsade doppingen* har i år återsetts i Krankesjön, Skåne, där han saknades 1946 (K. G. WINGSTRAND, »Natur i Skåne»).

Ätta *turturduvor* flögo den 30/9 med sydvästlig kurs över slätten vid Hornborgasjön, där de iakttogs på närhall (R. SÖDERBERG).

Rödspornarna på Öland ha i år iakttagits med ett par i Möckelmossen och sex i Petgårde träsk (H.-O. STICHER, Fauna och Flora). Vid Hammarsjön i Skåne uppskattas beståndet till omkring 25 par (G. NORDQVIST, »Natur i Skåne») medan Våmbs ängar i samma landskap i år ej hyst ett enda ex. mot fem par 1946 (K. G. WINGSTRAND, »Natur i Skåne»). — *Dubbelbeckasinen* har i Jämtland anträffats häckande i trakten av Storlien (E. SJÖQVIST) och vid Autio villenbuona observerades ett par i juni (K. VON ESSEN, J. LUND och förf.). Denna art är numera bliven en stor sällsynthet och bör ovillkorligen fridlysas. Jämtland hyser de flesta kända häckplatserna, vilka emellertid kunna räknas på blott ena handens fingrar. — Daimanplatån i nordvästra Jämtland befanns i juni hysa en stam *skärsmåppor* (VON ESSEN, LUND och förf.).

Vid Blåhammarfjället i samma landskap iaktogs ett par i juli (H.-O. STICHER, Fauna och Flora). — *Brushanen* uppträder vid Hammarsjön i Skåne med ca 40-talet spelande hanar (NORDQVIST, »Natur i Skåne») och har i sommar häckat vid Hovran i Dalarna (J. PALM). — *Myrsnäppan* hade i år tre bon på myrarna vid Tångböle och Enafors, Åre s:n, Jämtland, och iaktogs vid myrarna omkring Bydalen i samma landskap (R. WREDHAMMAR). — Den *mindre strandpiparen* har i sommar funnits häckande i Svartnäs, Dalarna (J. JÄRNING), en ny lokal för arten. — Från trakten av Virå i Östergötland rapporteras häckning av *trana* (lektor B. BERGMAN enligt C. F. LUNDEVALL).

Skrävtärnan har ökat i Upplands skärgård (E. MALM). En mycket stor koloni har bildats på sandgrundet Skvolpen i Luleå skärgård, Norrbotten (E. HANNERZ och E. ÅBERG, Norrbottens Natur). — *Kentska tärnan* upptäcktes i maj vara bofast med tvenne par på Lilla Milgrundet, Slakmöre skärgård i Kalmar sund (H. CEDEL). Uppgifter om fynd av denna art mottagas tacksamt av läroverksadjunkt HERBERT CEDEL, Nybro. — *Småttärnan* som på Öland är en allmän häckfågel, har i år häckat vid bl. a. Böda hamn (H.-O. STICHER, Fauna och Flora). På skäret Skvolpen i Luleå skärgård, Norrbotten, upptäcktes i juli häckande småttärnor (HANNERZ och ÅBERG, Norrbottens Natur). Denna häckplats ligger omkring 7 breddgrader nordligare än tidigare kända. — *Svarttärnor* ha iakttagits i Lursjön, Göinge, Skåne, i maj (A. KLEMENTSSON) och i Norra Hyn, S Kil, Värmland i aug. (K. H. JEHNICH).

Småfläckig sumphöna har under våren hörts på tvenne platser i Dannemorasjön (L. LILJEFORS).

Totalfridlysta fåglar.

Nötkräkan rapporteras som häckande på ön Asken i Rådmansö s:n, Uppland (C. F. LUNDEVALL) och har under hösten observerats i ovanligt stort antal på skilda platser i norra Dalsland samt även vid Kil i Värmland (K. H. JEHNICH). Från sistnämnda landskap rapporteras fågel även från Botungen i Gillberga s:n (B. ÖSTERLÖF). I Uppland har nötkräkan bl. a. iakttagits vid Skokloster (G. LILJESTRÖM). — Dr PER OLOF SWANBERGS undersökning av denna fågel pågår alltjämt, och uppgifter böra sändas honom under adress Skara.

Sommargyllingen har under våren för andra året i rad häckat i Örebrotrakten i Närke (E. ROSENBERG, »Natur i Närke»); som häckfågel har denna art tidigare varit känd endast från Skåne. Den 24/6 iaktogs en hane i Frostbrunnsdalen i trakten av Borlänge i Dalarna (A. LARSSON).

Härfågeln har i år observerats på flera platser. Den 2/5 vid Ottenby på Öland (KARL BORG), den 20 och 21/4 på Vindö vid Kanholmsfjärden i Stockholms skärgård (G. WILSON LILLIEHÖÖK, Fauna och Flora), den 26/10 i Näliden, Jämtland (R. WREDHAMMAR), och den 2/11 sköts ett ex. vid Vitån, Råneå s:n, Norrbotten (G. LILJESTRÖM). Slutligen bör ett fynd från 1946 räddas undan glömskan, det gäller en härfågel, som iaktogs den 15/10 vid Stöttingsfjället, Vilhelmina s:n, Lappland (G. WIKLUND). — Med hänsyn till härfågels sällsynthet på våra breddgrader är det anmärkningsvärt, att arten ett flertal gånger anträffats i okt. — nov. och att detta så ofta skett i våra nordligare landsdelar. Möjligen tvingas fågeln under hösten av födobrist fram till vägar och gårdsplaner för att söka mat i hästares och kreaturs spillningshögar. varvid den lättare observeras av människor. Det är bekant, att härfågels ungdomar efter det de blivit fullvuxna på hägermaner ströva vida omkring, innan de flytta söderut. Hur långt de vandra är såvitt förf. vet icke bekant, varför frågan om de i Norrland sedda härfåglarnas ursprung står öppen. Men det är ju frestande tro, att de äro födda i Skandinavien och då antagligen på denna sidan Kölen.

Den lilla stammen av *kungsfiskare* vid Svartån i Närke, som hade repat sig efter de svåra vintrarna 1940—42, knäcktes ånyo av kölden under februari i år (E. ROSENBERG, »Natur i Närke»). Vid »Almaån», Möllereds kungsgård vid Finja i Skåne ha fyra ex. uppehållit sig hela hösten (J. TAGE-HANSEN), och i mitten av febr. iaktogs arten vid Sövdeborg i samma landskap (G. NORDQVIST, G. RUDEBECK och förf.); vidare har fågeln setts vid Vissjön i Södra Ljunga s:n, Småland (L. WILLIAMS) och sporadiskt i Göteborgstrakten (J. LINDNER); tre ex. uppehöll sig 15/1—15/3 i Norrköping (R. DANIELSSON, C. F. LUNDEVALL) och ett i sept. vid Storeberg, Kristberg, Östergötland (H. RINGEL). 1946 skötos ej mindre än tre kungsfiskare vid Borensults fiskodlingsanstalt vid Motala ström i sistnämnda landskap (RINGEL). Flera är i följd har arten hållit till vid Älvkarleö i Älvkarleby s:n i Upp-

land (A. N. SANDÉN). — Amanuens GUNNAR OTTERLIND, Zoologiska Institutionen, Lund, mottager gärna alla uppgifter om kungsfiskarefynd.

Totalfridlysning har under året utfärdats för *torrnugglan*, som därmed blivit den första helt fredade svenska uggan. G. OTTERLIND har i »Natur i Skåne» redogjort för artens historik och förekomst i Skåne, det enda svenska landskap, där fågeln häckar.

Från Västergötland meddelas, att *kungsörnen* gästspelat i större antal än tidigare (C. A. FRÄNDÉN). Detta bör dock ej tolkas som om den svenska stammen skulle ökat i någon större grad, i synnerhet ej efter den senaste höstens långa rad av nidingsdåd mot av svårt utmattade unga kungsörnar. Från flera landskap bära tidningarna vittnesbörd om hur kungsörnar skjutits, fällts med stenkastning eller slagits ihjäl. Metoderna ha glorifierats, och banemännen utnämnts till hjältar. Sedan dessa erfarit, att den dödade fågeln var fridlyst och deras handling straffbar, heter det nära nog alltid, att örnnarna gått anfallsvis tillväga antingen mot människorna själva eller mot deras hästar eller hundar. Att kungsörnar anfalla människor är rent nonsens, och påståenden att de skulle försöka slå hästar falla på sin egen orimlighet. Såvida icke dessa beskyllningar äro helt uppdiktade som försvar för en straffbar handling, så måste vederbörande ha missförstått örnnarnas avsikter. Somliga örnöddare ursäktade sig med att de icke visste vad det var för fågel de dödat, än mindre att den var fridlyst. Åtal väckes tyvärr sällan, och om så sker, bli straffen löjligt lindriga. På vilket annat område inom rättsväsendet kan anklagade vinna gehör för sådana argument som att vederbörande icke visste att den utförda handlingen var förbjuden eller straffbar? Det är naturligt att icke varje människa kan känna igen en kungsörn och veta att denna är totalfredad, men det är onaturligt att myndigheterna synes följa regeln att allmänt godta detta som ursäkt för ett lagbrott. På så sätt mister fridlysningsbestämmelsen all respekt, och ändamålet med densamma går förlorat.

Den *bruna kärrhöken* har i vår bott i Vissjön, Södra Ljungs sn samt rapporteras även från Södra Ummaryds och Hammada s:r i Småland (L. WILLIAMS); till Norra och Södra Hyn i St. Kils s:n, Värmland, har arten i år återkommit som häckande (B. ÖSTERLÖF). — Den *blå kärrhöken* är ej känd som bofast i Södermanland, men

för några år sedan skrev A. BÖKLIN (Från Jaktmarker och Fiskevatten), att arten förekom vid Nyköpingstrakten och i år meddelas, att ett par 1946 höll till hela sommaren i trakten av Vadsbro (B. AF BURÉN).

En *glada* uppges ha uppehållit sig några timmar den 2/6 över Stora Karlsö, Gotland, där arten icke lär ha uppträtt under detta århundrade (J. NORDSTRÖM).

En ensam *havsörn* har under sommaren observerats på olika platser kring Möckeln i Småland (A. EKLUNDH). Den ena maken av det enda paret i Vänern (Västergötland) har i år blivit skjuten (N. G. KARVIK).

Den *vita storken* har enligt dagspressmeddelande haft ett synnerligen dåligt år. En enda unge har kläckts men dog innan den blev flygfärdig. Detta var vid Flyinge kungsgård. Det häckande paret på Rydsgård hade fyra ruvade ägg, när honan försvann för att ej återkomma, varefter hanen avvek efter två veckors väntetid. Vid Degeberga inträffade storkparet en månad senare än vanligt, och några ägg blevo ej lagda. Vid de gamla boplatserna på Almviks gård och vid Holmby ha enstöringar uppehållit sig. Den svenska storkstammen synes sålunda i år uppgå till 8 fåglar. N. NORÉHN har i »Natur i Skåne» givit en översikt över storkens förekomst under senare år.

Rördrommen har i år observerats bl. a. på södra sidan av Boren, Östergötland, där två ex. liksom 1946 ha hållit till hela sommaren (H. RINGELS); Tåkern i samma landskap har även i år hyst rördrom (förf.). I norra Södermanland har rördrommen tagit nya sjöar i besittning (B. FAHLGREN).

Knölsvanen synes ha lidit av den hårda vintern och uteblivit från en del gamla häckplatser. Fortplantningen har på några lokaler helt misslyckats. I Skåne häckar knölsvanen numera bl. a. i Börringesjön, Fjällfotassjön och Sövdessjön (G. NORDQVIST och G. RUDEBECK, »Natur i Skåne») samt på flera ställen i trakten av Tranås i Småland (P.-A. HELLQVIST); även i år har han varit bosatt i Kollungerödssjön på Orust i Bohuslän; (O. F. AARÖE, J. LINDNER). Landskapets enda kända lokal; vid Stegeborg i Östergötland häckade i år sju par, vilka fingo 24 ungar (R. DANIELSSON); från Mälaronrådet i Södermanland rapporteras tre häckande par vid Strängnäs, ett i Grönsjöfjärden, två i Prästfjärden, ett vid Hjulsta färja, ett vid Tynnelsö, två i Gripsholmsviken samt ett icke häc-

kande par i Hovgårdsfjärden (B. FAHLGREN). I Uppland rapporteras arten öka (B. TÄGTSTRÖM).

Grågäsen har minskat vid Perstorp i Skåne såväl beträffande antalet häckande par som ännu icke köns mogna ungfåglar (HUBERT OLSSON). I södra Småland har arten häckat med ett par i Töstesjön (J. BROMHJ, G. SANDGREN), och ett par uppehöll sig hela sommaren i Vissjön, Södra Ljungs s:n. På Gotland anses stammen ha ökat (H. HAMILTON, C. KLINT). Vid Ettersjön i Halland sågos sju grågäss den 26/5 (N. DAHLBECK).

Förutom på sina lokaler i Skåne har *skärfläckan* även i år häckat vid Södviken på Öland (H.-O. STICHER, Fauna och Flora). Glädjande nog har ett par skärfläckor skridit till häckning på Gotlands västkust. Tyvärr avbröts häckningen genom att boplatser blev översvämnade (E. ENGQVIST). På Gotland har skärfläckan ej uppträtt sedan 1850. Även Halland har i år hyst häckande skärfläckor, nämligen 8 par på Getterön vid Varberg, men också här blevo bona fyllda av vatten (F. ADLÉN).

Tordmulen uppges ha ökat i rätt stor omfattning på Stora Karlsö vid Gotland. »Denna ökning skedde icke vid alkornas vanliga ankomsttid i början av februari. Då förekom tordmulen lika sparsamt som under närmast föregående år. Så helt oförmodat uppträdde i början av juni en mängd tordmular i Svarthällar på öns sydöstra del, jag anslår dem till minst ett tusental. Dessa senare ankomna ha icke häckat utan lägo för det mesta i sjön utanför klintarna och torde därför bestå av en eller flera generationer ungfåglar» skriver J. NORDSTRÖM. — Alla fynd och iakttagelser av tordmule jämte övriga alkfåglar mottagas tacksamt av fil. kand. BERTIL WAHLIN, Statens Växtskyddsanstalt, Linköping.

Kornknarren meddelas bli allt vanligare på mellersta Öland (S. ELVIRUS) och har bl. a. hörts vid Borgholm, Vickleby och på några ställen vid Böda (H.-O. STICHER, Fauna och Flora). Från Småland berättas, att arten hörts under sommaren vid Husnäs, Karlstorp s:n (I. KARLSSON), vid Ryssby observerades ett ex. i juli 1946 (I. G:SON EBBERSTEN), medan den vid Bodafors är helt försvunnen (G. WERDENFELS). På Gotland synes kornknarren vara stadd i ökning inom Atlingbo och Bro s:r samt har observerats i Wallmyr mellan Wall och Högrens s:r (H. PETERSSON), men i Norrlanda s:n har han icke hörts de sista fem åren (G. LARSSON).

Fågeln rapporteras även från Dalsland (N. ÅSTRAND), och från Västergötland ha 4 ex. hörts i Hyssna, SV Borås, och i Lingareds s:n, N Alingsås (K. HALL). På sina tidigare lokaler i Östergötland ha kornknarrar i år icke hörts (R. DANIELSSON, C. F. LUNDEVALL), och detsamma gäller för Södermanlands del (A. F. GRÖNBERG, R. RAHMQVIST). I Värmland har fågeln i år anträffats vid N. Hyn, St. Kils s:n (K. H. JEHNICH, B. ÖSTERLÖF) och vid Kohlsäter, Gillberga s:n (ÖSTERLÖF). Från Närke har arten anmälts från några fler platser än i fjol men är dock alljämt mycket sällsynt (N. ECKERBOM), vilket även är fallet i Uppland (B. TÄGTSTRÖM). I Gästrikland har ökning konstaterats (J. JÄRNING). Från Härnösandstrakten, Ångermanland, har kornknarren totalt försvunnit (E. H. SELANDER).

Vakteln har iakttagits på Tösseslätten och i trakten av Dals-Ed i Dalsland (N. ÅSTRAND); i Värmland har fågeln häckat i närheten av Karlstad (H. FOODER, K. H. JEHNICH) och tillvaratagits vid Molkom (JEHNICH); enligt uppgifter i Örebropressen har arten hörts i trakten av Mosjön i Närke; i Västana by, Borgsjö s:n i Medelpad, hördes en möjligen två vaktlar under ca 2 månaders tid; av en slättermaskin dödades där senare en fågel med rede. Beskrivning av såväl fågel som ägg gör det sannolikt anta, att häckning av vaktel i sommar förekom på ovannämnda lokal (G. GULLIKSSON).

Kräldjur.

Liksom fallet var efter köldvintrarna 1940—42 ha reptilerna även efter den senaste kalla vintern företett en kraftig minskning så att de t. o. m. på vissa lokaler synas vara helt förintade. Detta gäller för såväl *vattensnoken* som *huggormen*, medan *skogsödlan* tycks ha klarat sig bättre med undantag från en del områden, t. ex. Svarteborgs s:n, Bohuslän, där han är »nästan utdöd» (E. SJÖFÄLT).

Grodldjur.

Även anfibier, såväl vattenödlor som paddor och grodor, ha decimerats, i deras fall kanske icke enbart till följd av den hårda vintern utan även på grund av sommarens torka. Även den sällsynta *ätliga grodan* har minskat mycket på sina skånska lokaler

(S. THOTT). — Prof. TORSTEN GISLÉN, till vilken meddelanden av reptil- och amfibiefynd böra sändas (adress: Zoologiska Institutionen, Lund), har under året i »Natur i Skåne» lämnat en översikt över de i detta landskap anträffade kräl- och groddjuren.

Fiskar.

En för Sverige ny art, djuphavsfisken *Argyropsalica olfersii*, anträffades i slutet av april på ca 240 m:s djup i nordliga Skagerrack, omkring 28 distansminuter V Kosteröarna (O. NYBELN, Fauna och Flora). Denna fisks utbredningsområde är Atlanten, från vilken den stundom föres norrut av Golfströmmen.

Malen förekommer ganska talrikt i Helgeå i Skåne. I Ivösjön och Immeln har den ej fångats på många år, varför den där torde förekomma sparsamt (G. ISAKSON).

Genom sommarens fruktansvärda torka ha bäckar och åar mångenstädes blivit helt torrlagda, varför *laxöringen* har farit illa och på flera håll dött i beklaglig mängd. Dyliga sorgliga katastrofer meddelas bl. a. från Värmland (B. ÖSTERLÖF) och Närke (N. ECKERBOM). Även i Dalarna har denna ädelfisk decimerats (E. MÅNSSON). — I sjöarna mellan Sulitelma och Stora Lulevattnen i Lule lappmark har rent industriellt nätfiske påbörjats, varvid sjö efter sjö exploateras med dagsfångster på 700—1000 kg, vilka transporterats med flyg till en del större Norrlandssamhällen. Ett fiske av denna omfattning måste ganska snart bli förödande för det vatten det gäller. Laxöringsstammarna äro redan tidigare hårt åtgångna, och det torde icke fordras något större antal dylika dagsfångster, innan en sjö är utfiskad. Och då flytta vederbörande blott till en annan sjö, dit transportflyget dirigeras, och utplundringen fortsätter. På detta vis förödes vatten efter vatten utan någon hänsyn till vad respektive sjö förmår producera. Bevisligen ha exempelvis från Salojaure till Porjus transporterad öring och röding ej hållit lagstadgade minimimått. Saken har påtalats bl. a. på ledarplats i St. Tidn., vilken artikel bemötts i en Norrlandstidning av fiskerikonsulenten E. MATTSOHN i Luleå. Det försvar som MATTSOHN presterade är ganska häpnadsväckande: det finns överskott av röding och laxöring, stammarna äro icke alls illa åtgångna, en ganska hård decimering är önskvärd, myndigheterna ha fisket helt i sin hand och kunna reglera det

efter önskan etc. Om allt detta vore riktigt skulle det vara utomordentligt tillfredsställande. Men tyvärr rimmar det ganska illa med verkligheten och i synnerhet med vad MATTSOHNs företrädare som fiskerikonsulent, U. LAPPEA, framhöll på Fiskets Dag i Stockholm 1942: laxöringbeståndet var katastrofalt försämrat, tidigare relativt outnyttjade reservoarer hade beskattats för hårt, vilket i sin tur inverkat på hela vattensystem etc. — Krafttag böra förvisso tas för att stoppa detta förödande fiske, som hotar att spolia hela sjösystem, de kanske enda kvarvarande, där laxöringens tillbakagång hittills icke varit så påtaglig. — Laxöringens förekomst i Närke har under året behandlats av ECKERBOM i »Natur i Närke».

Till alla dem som varit vänliga att bidra med uppgifter och redogörelser, vilka möjliggjort denna översikt, rikta Svenska Naturskyddsföreningen och förf. ett hjärtligt tack. Särskilt be vi få betyga vår stora tacksamhet gentemot fiskerikonsulenten GILLIS LÜNING, Jönköping, och rektor GUSTAF LÄNNE, Malmberget, för deras vänlighet att var och en inom sitt verksamhetsområde med egna utsända frågeformulär införsaffa värdefulla uppgifter.

På grund av materialets omfattning kan det tyvärr ej 100-procentigt bli redovisat i denna översikt. Rapporterna arkiveras emellertid och äro därför av bestående värde.

Litteratur.

OLAVI KALELA: Zur Ausbreitungsgeschichte der Vögel vegetationsreicher Seen. Annales Academiæ Scientiarum Fennicæ. Helsingfors. 160 finska mark.

Vi ha i Sverige under 1900-talet sett prov på huru ett flertal fågelarter invandrat och snabbt spridit sig till allt vidare delar av vårt land samtidigt som bestånden i redan besatta områden ha ökat. Några exempel härpå äro bl. a. brunand, skrattnäs och sothöna. Under senare år ha dessutom invasion av ytterligare en del sötvattensfåglar förekommit, t. ex. snatterand och arta (1947). Samma fenomen har även ägt rum i Finland, varför den utredning om tänkbara faktorer till denna förskjutning till Norden av vissa fåglars utbredning, som KALELA framlägger i sin avhandling, har stort intresse också för Sveriges del.

Flertalet av de i Norden under senaste sekel expanderande fåglarna utgöra representanter för sådana arter, vilka som biotop kräva